René Guénon, Criza lumii moderne – breviar de idei

La alcătuirea acestei fise am utilizat volumul La crise du monde moderne, publicat la Gallimard în 1946.

01. A spune că lumea modernă e în criză este sinonim cu a afirma că s-a ajuns la un punct critic, premergător unei transformări profunde, a unei schimbări de orientare inevitabilă, care se va produce mai mult sau mai putin brusc, printr-o catastrofă sau nu.

02. Etimologia greacă a cuvântului “krisis” îl face partial sinonim cu termenul de “judecată” si de “discriminare”. Astfel, fiecare criză conduce spre o solutie, favorabilă sau defavorabilă.

03. Preocuparea actuală pentru “sfârsitul lumii” este legată de starea de rău general în care trăim acum – este până la urmă presentimentul obscur că ceva se apropie de sfârsit.

04. Sfârsitul presimtit nu este sfârsitul lumii, ci sfârsitul unei lumi: cel al civilizatiei occidentale.

05. Conform doctrinei hinduse a ciclurilor, durata unui ciclu cosmic (Manvantara) se împarte în patru epoci, care marchează obscurarea graduală a spiritualitătii primordiale: epoca de aur, epoca de argint, epoca de bronz si epoca de fier. În urmă cu aproximativ 6.000 de ani am intrat în ultima dintre ele, Kali-Yuga, vârsta întunecată.

06. În Kali-Yuga, adevărurile care erau cândva accesibile tuturor oamenilor au devenit din ce în ce mai ascunse si mai dificil de atins, cei care le posedă sunt din ce în ce mai putin numerosi, iar întelepciunea divină, chiar dacă nu se poate perde, se acoperă de văluri din ce în ce mai impenetrabile.

07. Tot ceea ce este acum ascuns va redeveni vizibil la sfârsitul acestui ciclul (corespunzător startului ciclului următor).

08. Dezvoltarea unui Manvantara se face de la superior la inferior, negând ideea de progres asa cum este ea înteleasă de moderni. Trecerea de la o epocă la alta se face însotită de o materializare progresivă.

09. În cadrul fiecărei epoci se manifestă două tendinte opuse, una descendentă si una ascendentă, una centrifugă si una centripetă. Prima tendintă este cea a unei îndepărtări de principiu, cealaltă a unei

întoarceri spre principiu, si pot fi comparate simbolic cu bătăile inimii, sau cu cele două faze ale respiratiei.

10. Antichitatea “clasică” nu este decât o “antichitate” cât se poate de relativă, si cât se poate de apropiată de timpurile moderne, pentru că nu ajunge nici măcar la jumătatea lui Kali-Yuga, ea însăsi având durata celei de-a zecea părti din Manvantara – se poate judeca pornind de aici câtă dreptate au modernii să fie mândri de întinderea cunostintelor lor istorice.

11. Spiritul stiintific modern este un spirit antitraditional

12. Cuvântul “filosofie” a fost initial utilizat de Pythagora. Filosofia este un stadiu introductiv spre obtinerea întelepciunii, aceasta din urmă fiind adevăratul scop. Modernii au substituit întelepciunii filosofia, lucru ce implică necunoasterea adevăratei naturi a celei din urmă.

13. Filosofia profană este o asa-zisă întelepciune pur umană, de ordin rational. Ea a luat locul adevăratei întelepciuni traditionale, supra-rationale.

14. Rationalismul constă în negarea expresă a tot ceea ce este de ordin supra-rational.

15. Atunci când civilizatia modernă se pretinde continuatoarea antichitătii clasice, ea are partial dreptate. Este totusi vorba de o continuare infidelă.

16. Asemănări între decadenta antică si epoca noastră: aparitia scepticismului, succesul moralei stoice, succesul epicurianismului, transformarea doctrinelor sacre în superstitii, reduse la aspectul cel mai exterior.

17. Crestinismul a operat redresarea spirituală a civilizatiei greco-romane. În mod curios, Evul Mediu este cu mult mai putin cunoscut modernilor decât antichitatea clasică.

18. La sfârsitul Evului mediu (începutul secolului XIV) se situează începutul crize moderne, manifestată prin dezagregarea crestinismului. Totusi, nici Renasterea si nici Reforma nu ar fi fost posibile fără decadente prealabile.

19. Renasterea, sub pretextul întoarcerii spre antichitate, a însemnat copierea aspectelor ei cele mai exterioare. Această restituire nu putea avea decât un caracter artificial, fiind vorba de forme care nu mai trăiau de secole. Astfel, stiintele traditionale

ale Evului Mediu au dispărut fără a fi înlocuite cu nimic [de ordin traditional].

20. Rapiditatea cu care a fost uitată civilizatia medievală (oamenii secolului XVII nu mai aveau nici o notiune) are în ea ceva extraordinar: este dificil de admis că acest pasaj s-ar fi putut opera fără o interventie artificială, preconcepută.

21. Umanismul renascentist este o reducere a tuturor lucrurilor la dimensiunea pur umană, făcându-se abstractie de orice principiu de ordin superior. Grecii, cărora s-a pretins că li se urmează exemplul, nu ajunseseră niciodată atât de departe, chiar si în timpul celei mai mari decadente intelectuale, iar cel putin pentru ei preocupările utilitare nu trecuseră niciodată pe primul plan, cum este cazul modernilor.

22. Umanismul a fost prima formă a laicismului.

23. Încercarea de a satisface nevoile materiale ale oamenilor este o iluzie, pentru că civilizatia modernă crează întotdeauna mai multe nevoi decât poate satisface.

24. După toate indicatiile furnizate de doctrinele traditionale, am intrat în ultima fază a Kali-Yuga, perioada cea mai sumbră a epocii întunecate, în starea de dezordine si de confuzie din care nu mai este posibili să iesim decât printr-un cataclism. Cărtile sacre ale Indiei au anuntat această epocă redutabilă în care castele vor fi amestecate si familia nu va mai exista.

25. Ratiunea profundă a ultimei părti a Kali-Yuga este aceea că trecerea dintr-un ciclu cosmic în altul nu se poate săvârsi decât în obscuritate.

26. Cunostintele inferioare ale modernitătii, vane în raport cu adevărata Cunoastere, se realizează în stadiul în care adevărata intelectualitate a dispărut. Cercetările moderne cu scop exclusiv practic, în sensul cel mai îngust al termenului, sunt făcute de oameni din ce în ce mai dependenti de materie, într-atât încât nu mai concep nimic dincolo de ea, sclavi ai materiei cu cât vor mai mult să se servească de ea, aflati într-o agitatie crescătoare, fără reguli si fără scop.

27. Există mai multe tipuri de civilizatii traditionale, între care nu se află nici o opozitie esentială. Există un singur fel de modernitate, radical diferită de toate civilizatiile traditionale.

28. La baza civilizatiei occidentale se află negarea principiilor. Din această cauză, orice întelegere

între aceasta si civilizatiile care o înconjoară este imposibilă.

29. Dacă prin civilizatia occidentală modernă întelegem Europa si USA, civilizatiile orientale se împart în trei mari grupe: Extremul Orient (civilizatia chineză), Orientul Mijlociu (civilizatia hindusă) si Orientul Apropiat (civilizatia islamică). Aceasta din urmă este din multe privinte intremediară între Orient si Occident, asemănându-se cu ceea ce a fost civilizatia occidentală în Evul Mediu.

30. Traditia primordială a actualului ciclu provine din regiunile hiperboreene.

31. Ultimul mare cataclism care s-a petrecut în trecut este cel al Atlantidei. Distrugerea acestui continent a avut premize comparabile celor ce se pot constata azi în Occident.

32. Reconstituirea unei traditii anterioare (atlanteene sau celtice, de exemplu) este absolut imposibilă. Vestigiile lăsate de civilizatiile disparute nu mai pot fi întelese decât prin comparatie cu cele similare din civilizatiile traditionale care încă sunt vii.

33. Fiecare restaurare traditională a absorbit unele elemente ale traditiilor precedente, în momentele în care acestea din urmă se aflau pe punctul de a muri. Un exemplu elocvent este asimilarea de către crestinism a legendei Sfântului Graal, cu toate semnificatiile sale.

34. Orice restaurare a spiritualitătii europene ar trebui să înceapă pornind de la crestinism, în formele lui traditionale. [Aici Guénon vizează catolicismul vestic si Bisericile orientale, excluzând categoric protestantii si neoprotestantii eretici.]

35. În toate doctrinele traditionale există o identitate fundamentală care se disimulează sub toate diferentele formelor exterioare. [Ideea subînteleasă, dezvoltată ulterior de Frithjof Schuon, este cea a unitătii transcendente a religiilor.]

36. În confuzia mentală a epocii noastre, se atribuie cuvântul “traditie” foarte multor lucruri, adesea complet nesemnificative. Devierea limbajului traduce degenerarea ideii corespunzătoare.

37. Dacă Occidentul ar reveni la traditia sa, opozitia lui cu Orientul ar dispărea de la sine, pentru că această opozitie s-a născut din deviatia occidentală. Spiritul traditional, ca si cunoasterea principiilor metafizice, este acelasi, pentru că principiile însesi

sunt universale.

38. Ceea ce lipseste civilizatiei occidentale pentru a se întelege cu civilizatiile orientale îi lipseste ei însisi pentru a fi o civilizatie normală si completă.

39. Discursurile despre “apărarea Occidentului” sunt absolut bizare, având în vedere că acesta amenintă antrenarea întregii umanităti în vârtejul activitătii sale dezordonate. În realitate, adevăratul Orient nu se gândeste nici să atace nici să domine, el căutând doar independenta si linistea. Occidentul are într-adevăr nevoie să fie apărat, dar numai împotriva lui însusi.

40. Opozitia între Occident si Orient este încarnată în opozitia dintre contemplare si actiune (de fapt, între locurile atribuite celor doi termeni). Orientul favorizează comtemplatia, subordonându-i actiunea; Occidentul se concentrează exclusiv asupra actiunii, negând orice valoare a contemplatiei, căruia îi ignoră adevărata natură.

41. Pierzând din vedere contemplatia, Occidentul a pierdut si adevărata intelectualitate, pe care a înlocuit-o cu niste simple teorii.

42. Fără a nega importanta actiunii, toate doctrinele traditionale afirmă superioritatea contemplatiei asupra actiunii, procedând din superioritatea imuabilului asupra schimbării.

43. Între contemplatie si cunoastere există o relatie de sinonimie.

44. Cunoasterea prin excelentă este imuabilă si constă în identificarea subiectului cu obiectul ei. Occidentalii admit doar o cunoastere ratională, discursivă, deci indirectă si imperfectă. În plus, chiar si din acest tip de cunoastere ei aprecieză numai ceea ce este susceptibil de a servi unor scopuri practice.

45. Caracterele cele mai vizibile ale epocii moderne: nevoia de agitatie neîncetată, de schimbare continuă, de viteză din ce în ce mai accelerată. Apoi dispersiunea într-o multiplicitate care nu este unificată de constiinta niciunui principiu superior, analiza împinsă la extrem în cercetarea stiintifică, dezagregarea activitătii umane în toate directiile în care se poate exersa, inaptitudinea pentru sinteză si incapacitatea oricărei concentrări.

46. Haosul modernitătii îsi are motorul în căutarea miscării si a actiunii pentru ele însele, ca o consecintă a legii purului dezechilibru.

47. Singurul domeniu în care omul modern se poate lăuda cu o oarecare superioritate este cel material.

48. Trebuie să ne asteptăm ca inventiile mecanice si industriale să se dezvolte si să se multiplice în perioada următoare, din ce în ce mai repede. Se poate presupune, având în vedere pericolele de distrugere pe care le presupun, ca tocmai aceste inventii vor fi principalii agenti ai ultimei catastrofe, dacă lucrurile ajung până acolo încât aceasta să nu mai poată fi evitată.

49. În civilizatia occidentală devenirea este mai importantă decât imuabilul, si acest lucru implică negarea oricărei cunoasteri veritabile.

50. Există o legătură directă între negarea oricărui principiu imuabil si negarea autoritătii spirituale, între reducerea oricărei realităti la devenire si afirmarea supremației puterii temporale, al cărei domeniu este cel al actiunii.

51. Intuitia intelectuală, cea prin care se obtine adevărata cunoastere metafizică, nu are nimic în comun cu intuitia despre care vorbesc unii filozofi contemporani (ca de exemplu Bergson). Pentru că adevărata intuitie este inteligenta pură, supra-rațională.

52. Individualismul este negarea supra-individualului.

53. În civilizatiile traditionale, metafizica este esentialul, si totul se află în legătură cu ea, mai cu seamă stiintele sociale.

54. Expresia metafizicii se modifică în functie de locul si civilizatia în care aceasta este emisă, dar adevărul este unul singur.

55. Modernii au obiceiul de a considera că o stiintă este definită în întregime de obiectul ei, ceea ce este inexact prin exces de simplificare. Punctul de vedere din care este înfătisat obiectul stiintei trebuie si el să intre în definitia stiintei. [Ca aplicatie: este eronat să considerăm că alchimia si chimia au ceva în comun, nu numai că cea din urmă studiază materia, în timp ce prima vizează transformarea sufletului, dar si optica lor este diferită: în timp ce chimia consideră materia ca fiind inertă, moartă, neînsufletită, alchimia pune în legătură sufletul omului cu universul, ambele în acord si vii.]

56. Fragmentarismul modernității sacrifică principiul pentru detaliu.

57. Abia în secolul al XIX-lea oamenii si-au făcut un titlu de glorie din ignoranta lor, proclamându-se “agnostici” – iar acest lucru a marcat o etapă suplimentară în decăderea intelectuală a Occidentului.

58. Modernitatea a separat stiintele de orice principiu superior, ca si temporalul de spiritual. Este adevărat că între acestea există o distinctie, dar distinctia nu este totuna cu separatia.

59. Stiintele occidentale nu mai caută cunoasterea, ci aplicatiile practice. Din această cauză, pentru multi stiinta si industria par acelasi lucru, la fel cum inginerul trece drept savantul modern.

60. Stiinta modernă, închisă în lumea schimbării, nu găseste nimic stabil pe care să se poată stăpâni. Neavând nici o certitudine absolută, este redusă la probabilităti si la aproximatii, la constructii pur ipotetice si care nu sunt decât opera fanteziei individuale.

61. Stiintele experimentale cunosc în civilizatia modernă o dezvoltare pe care nu au avut-o niciodată în altă civilizatie, exact pentru că aceste stiinte sunt cantonate în lumea sensibilă, cea a materiei.

62. Cunoasterea de ordin inferior nu este ilegitimă în sine, ceea ce este ilegitim este abuzul căreia îi cade victimă.

63. Una dintre caracteristicile epocii actuale este exploatarea a tot ceea ce a fost neglijat înainte ca având o importantă prea mică pentru ca oamenii să-si consacre activitatea.

64. Atunci când s-au constituit stiintele moderne, s-a preluat din stiintele traditionale exact partea lor cea mai inferioară, izolată si detasată de întreg. În urma procesului de materializare, stiintele moderne nu mai au nimic în comun cu punctul lor de pornire traditionalist.

65. Acolo unde stiintele traditionale s-au pierdut, disparitia lor este iremediabilă. [De exemplu: reconstituirea modernă a astrologiei nu are decât foarte putine lucruri în comun cu ceea ce aceasta a fost în epoca ei.]

66. După conceptia traditională, o stiintă oarecare are mai putin interes în ea însăsi decât ca prelungire sau ramură secundară a doctrinei metafizice.

67. În orice civilizatie normală există arte traditionale, si acestea cu desăvârsire necunoscute

occidentalilor moderni.

68. În realitate nu există un “domeniu profan”, care s-ar opune întrucâtva “domeniului sacru”, ci doar un “punct de vedere profan”, care nu este altul decât punctul de vedere al ignorantei.

69. Stiinta modernă este o cunoastere de ordin inferior, cantonată la nivelul celei mai joase realităti, ignorând orice principiu care i-ar putea asigura un loc legitim, oricânt de umil ar fi el, printre diversele ordine de cunoastere integrală. Vrând să se proclame independentă, ea îsi taie orice comunicare cu adevărul transcendent, si devine astfel o stiintă vană si iluzorie, care nu vine de nicăieri si nu conduce la nimic.

70. Occidentul modern este singular ca civilizatie edificată în întregime pe ceva negativ.

71. Ceea ce filosofii moderni desemnează prin “metafizică” nu are absolut nimic în comun cu adevărata metafizică, sunt doar constructii rationale, ipoteze imaginative care se raportează la domeniul fizic. [Trebuie stiut că Guénon numeste “metafizică”, în deplin acord cu acceptiunea traditională, quintessentia textelor sacre: Sanâthana Dharma hindusă, Doctrina Sacra catholică, Din-al-Fitrah islamică…]

72. Filosofilor le place să pună probleme, chiar iluzorii si artificiale, cu mult mai mult decât să le rezolve. Acest fapte are două cauze: aprecierea acordată cercetării de dragul cercetării, fără nici o finalitate, si dorinta de a avea un “sistem” propriu, marcă a originalităţii cu orice pret, chiar dacă prin asta se sacrifică adevărul.

73. Este mai bine pentru renumele unui filosof modern să inventeze o nouă eroare decât să afirme din nou un adevăr exprimat anterior de altii.

74. Este de neconceput într-o civilizatie traditională ca un om să-si revendice proprietatea asupra unei idei: dacă aceasta este adevărată, ea apartine în mod egal tuturor celor capabili să o înteleagă; dacă însă este falsă, nimeni nu trebuie să-si facă o glorie din a o fi inventat.

75. O idee bună (deci automat adevărată) nu poate fi nouă, căci adevărul nu este o creatie umană, el există independent de vointa noastră si ne precede.

76. “Geniul”, asa cum este el înteles de către moderni, înseamnă în realitate foarte putin, si nu poate în nici un fel să suplinească lipsa cunoasterii

adevărate.

77. Prin negarea intuitiei intelectuale s-a pus ratiunea deasupra tuturor celorlalte facultări ale cunoasterii (rationalismul lui Descartes).

78. În absenta metafizicii, s-a impus relativismul, fie sub forma “criticismului” lui Kant sau a “pozitivismului” lui Auguste Comte.

79. Naturalismul, evolutionismul si intuitionismul bergsonian sunt filosofii ale devenirii. În fiecare din ele nu mai este vorba de adevăr, ci de “realitate” redusă la nivelul ei sensibil. Concomitent, inteligenta este coborâtă la cel mai jos nivel posibil.

80. Pragmatismul neagă inteligenta si cunoasterea, substituind adevărului utilitatea.

81. Bazându-se pe subconstient, psihanaliza este reversul oricărei ierarhii normale. [Punctul de reper al structurilor ierarhice traditionale este cel superior, în timp ce psihanaliza freudiană neagă cu desăvârsire supraconstientul.]

82. Protestantismul a sustinut în interpretarea textului sacru “liberul examen”, interpretarea fiind astfel lăsată la arbitrariul fiecăruia, chiar a ignorantilor si a incompetentilor, si fondată doar pe exercitiul ratiunii umane.

83. Dată fiind explozia ereziilor protestante, un aspect secundar al religiei, morala, a căpătat o importantă decisivă. Astfel, locul intelectualitătii a fost luat de sentimentalism, sub forma religiozitătii. În cele din urmă morala protestantă degenerează în morala laică.

84. Religia fiind o formă a traditiei, spiritul antitraditional nu poate fi decât antireligios.

85. Protestantismul nu a putut păstrat doctrina traditională separându-se de catolicism datorită “liberului examen”, deschis fanteziilor individuale. Conservarea doctrine presupune un învătământ organizat si o autoritate, premize ale transmiterii interpretării ortodoxe.

86. În modernitate cineva se poate crede religios si să nu fie deloc în fond, se poate crede “traditionalist” fără a avea cea mai mică idee a veritabilului spirit traditional, si acesta este încă unul dintre simptomele dezordinii mentale a epocii noastre. [Aici Guénon are cum nu se poate mai multă dreptate: într-o zi am cunoscut un tip care-si spunea

“traditionalist”, iar părerea asta se trăgea dintr-o apucătură: de fiecare dată când se gândea la prietena lui aprindea si o tigară, din care trăgea un fum, apoi o stingea si o băga într-un pachet special – din astea avea o întreagă colectie. Pe această “traditie” se baza el când se numea pe sine “traditionalist”… :-)]

87. Cei mai multi dintre crestinii zilelor noastre dau dovadă de o ignorantă completă din punct de vedere doctrinal. Pentru ei religia este o simplă practică, o rutină, un obicei, si se abtin de la a întelege ceva, câtusi de putin, ajungând până la a gândi că este inutil să înteleagă, sau poate nu e nimic de înteles.

88. Este foarte dificil pentru contemporanii nostri să înteleagă că există lucruri care, prin natura lor, sunt dincolo de orice discutie.

89. Omul modern, în loc de a se ridica la adevăr, pretinde acestuia să coboare la nivelul său.

90. Aproape întreaga filosofie modernă este făcută din echivocuri si întrebări post puse.

91. Reflex al individualismului: dorinta modernilor de a judeca opera unui om în functie de ceea ce se stie despre viata lui privată, ca si cum ideile ar avea nevoie de vreo proba venind de la cel ce le enuntă.

92. În modernitate nimic si nimeni nu mai este în locul pe care ar trebui să-l ocupe în mod normal.

93. În modernitate oamenii nu mai recunosc nici o autoritate efectivă de ordin spiritual si nici legitimitatea vreun puteri temporale oarecare.

94. În modernitate “profanii” îsi permit să discute despre lucrurile sacre, să le conteste caracterul si chiar existenta însăsi.

95. În modernitate inferiorul pretinde să judece superiorul, ignoranta impune limite întelepciunii, eroarea este mai puternică decât adevărul, umanul se substituie divinului, pământul e mai important decât cerul, individul se face măsura tuturor lucrurilor si pretinde să dicteze universului niste legi obtinute în întregime din propria lui ratiune relativă si falibilă.

96. În societatea europeană modernă nu mai există caste [sau, asa cum li se spunea în Evul Mediu – “ordine, stări”]. Astfel, ascensiunea la o functie oarecare nu mai este supusă nici unei reguli legitime, iar fiecare se găseste în situatia de a face orice, si adesea ceva pentru care este cel mai putin calificat. [Prin “calificare” Guénon întelege sensul de dotare

nativă, si are în vedere faptul că lipsa aptitudinilor nu poate fi paleată cu nici o diplomă.]

97. Negarea diferentei dintre oameni a fost erijată de moderni în pseudo-principiul “egalitătii”. Or, în realitate egalitatea nu există nicăieri, pentru simplul motiv că două fiinte nu pot fi concomitent distincte si în întregime asemănătoare între ele sub toate raporturile.

98. În numele “egalitătii” se pretinde în modernitate impunerea uniformitătii complete, mai cu seamă în cadrul învătământului care se vrea identic pentru toti, ca si cum toti ar fi la fel de apti să înteleagă acelasi lucru, si ca si cum, pentru a-i face să înteleagă, aceleasi metode ar fi la fel de bune pentru toti fără distinctie.

99. Dogme laice precum cea a egalitătii sau cea a progresului nu s-au născut spontan. Starea de dezordine actuală n-ar fi fost posibilă fără ele, si din această cauză întretinerea lor se face de către cei care profită de această stare.

100. Cele mai multe dintre “ideile” moderne sunt cuvinte goale, producătoare de verbalism, a căror singură fortă se află în sonoritatea lor.

101. În starea actuală de lucruri un om nu-si îndeplineste functia pentru care este născut decât în mod exceptional. Contrariul, adică situatia în care nimeni nu e la locul lui, a devenit normă.

102. Este curios faptul că într-o epocă superspecializată ca a noastră, incompetenta oamenilor politici este rar un obstacol în carieră.

103. Argumentul decisiv împotriva democratiei: superiorul nu poate emana din inferior, pentru că “plusul” nu poate iesi din “minus”. Poporul nu poate da cuiva puterea, pentru simplul fapt că nu o are. Puterea provine de sus.

104. Cea mai mare abilitate a conducătorilor este de a face poporul să creadă că se autoguvernează. Iar poporul se lasă flatat.

105. Ideea că majoritatea trebuie să decidă asupra minorităti este esentialmente eronată. Părerea majorităti nu poate fi decât expresia incompetentei, ea rezultă din lipsa de inteligentă sau din ignoranta pură.

106. Într-o multime, ansamblul reactiilor mentale care se produc între indivizii care o compun formează o rezultantă care este nu media acestor reactii, ci

media elementelor celor mai inferioare.

107. În modernitate, consimtământul universal a devenit un criteriu al adevărului.

108. Având în vedere că impulsurile emotive împiedică reflexia, tot ceea ce trebuie să facă oamenii politici pentru a manipula opiniile este să tină cont de această incompatibilitate.

109. Legea celui mai mare număr, invocată de guvernele moderne, este legea materiei si a fortei brutale, legea în virtutea căreia masa antrenată de propria-i greutate zdrobeste tot ce întâlneste în cale. Dimpotrivă, în domeniul spiritual unitatea este cea care dă nastere multiplicitătii.

110. Colectivitatea modernă este simpla sumă a indivizilor, si nu un organism viu.

111. Democratia contine în ea negarea ideii de elită. Pe de altă parte, elita nu poate decât să se opună democratiei, care este intim legată de conceptia egalitară.

112. Elita veritabilă nu poate fi decât de ordin intelectual, din această cauză “democratia” nu se poate instaura decât acolo unde intelectualitatea pură nu mai există, cazul efectiv al lumii moderne.

113. Inventarea falselor elite este monedă curentă în spatiul occidental: distinctia socială bazată pe avere, adică pe o superioritate absolut exterioară si de ordin exclusiv cantitativ.

114. Toată stiinta profană care s-a dezvoltat în cursul ultimelor secole nu este decât studiul lumii sensibile, iar metodele ei sunt aplicabile doar la acest domeniu. Or, aceste metode s-au autoproclamat “stiintifice”, ceea ce revine la a nega orice stiintă care nu se raportează la lucrurile materiale.

115. Chiar dacă nu face declaratie formală de ateism, stiinta modernă actionează conform unui materialism practic, ceea ce face ca răul să fie mai profund si mai amplu.

116. Modernii au declarat ceea ce nu se supune celor cinci simturi ca “incognoscibil”, ceea ce în opinia lor îi scuteste de orice interes.

117. “Idealismul” (sau “spiritualismul”) nu este decât un fel de materialism transpus într-o altă dimensiune.

118. Pentru moderni “realitatea” este rezervată în exclusivitate realitătii sensibile.

119. Convingerile religioase a celor mai multi dintre moderni se reduc la câteva notiuni învătate pe de rost, într-un mod scolăresc, pe care nu le-au asimilat câtusi de putin, la care nici măcar n-au reflectat vreodată, pe care le păstrează în memorie si le repetă în orice ocazie pentru că fac parte dintr-un oarecare formalism, dintr-o atitudine conventională, singura pe care ei o pot asocia religiei.

120. Prestigiul stiintelor profane în ochii publicului modern tine de rezultatele practice pe care acestea le realizează, pentru că si aici este vorba de lucruri care se pot vedea si atinge.

121. Treapta cea mai josnică la care se poate coborâ filosofia modernă este pragmatismul. Dar există si în afara ei un “pragmatism” difuz si nesistematizat, corespunzător a ceea ce este materialismul practic pentru materialismul teoretic, si care se confundă cu ceea ce vulgar se numeste “bun simt”.

122. Bunul simt constă în a nu depăsi orizontul terestru, si în a se ocupa de tot ceea ce are interes practic imediat.

123. Pragmatismul este indiferenta totală cu privire la adevăr.

124. Fără îndoială că masa a fost întotdeauna condusă într-un mod sau altul, si s-ar putea spune că rolul ei constă mai ales în a se lăsa condusă, pentru că masa nu este decât un element pasiv, o “materie” în sens aristotelician. Doar că astăzi este suficient, pentru a o conduce, de a dispune de mijloace pur materiale, în sensul cel mai obisnuit al cuvântului, lucru care arată cu suficientă nivelul jos al epocii noastre. În acelasi timp, masei îi este indusă ideea că nu este condusă, că actionează spontan si că se guvernează ea însăsi, iar faptul că ea crede permite să se întrevadă până unde îi poate merge inteligenta.

125. Una dintre consecintele cele mai notabile ale dezvoltării industriale este perfectionarea continuă a instrumentelor de război.

126. Este proprie modernilor ideea de a pune în miscare mase enorme de combatanti.

127. Războaiele moderne au fost posibile din cauza principiului modern al nationalităților.

128. Trăim într-o epocă ciudată, în care oamenii se lasă convinsi de faptul că fericirea unui popor constă în a-l aservi, luându-i ceea ce are mai pretios, adică propria civilizatie, si obligându-l să adopte moravuri

si institutii străine, constrângându-l la muncile cele mai penibile pentru a obtine lucrurile care-i sunt de cea mai perfectă inutilitate.

129. Occidentul modern nu poate tolera ca unii oameni să prefere să muncească mai putin si să se multumească cu putine pentru a trăi. Cum în ochii occidentalilor singurul lucru care contează este cantitatea, si cum ceea ce nu poate fi cunoscut pe calea simturilor este pentru ei inexistent, este aproape obligatoriu să-i considere pe ceilalti ca fiind “lenesi”.

130. Cu cât cineva are mai multe nevoi, cu atât mai putin el este fericit. Este deci usor de înteles faptul că, civilizatia occidentală multiplicând nevoile artificiale, dezechilibrul omului modern nu este bazat pe fericire, ci dimpotrivă.

131. Între spiritul religios, în adevăratul sens al cuvântului, si spiritul modern, nu poate exista decât antagonism. Orice compromis nu poate decât să-l slăbească pe primul si să-l facă pe al doilea să profite, ostilitatea lui nefiind dezarmată.

132. Occidentul modern nu este crestin, ci antireligios.

133. Occidentul a fost crestin în Evul Mediu, dar azi nu mai este. În ziua în care Occidentul ar redeveni crestin, el ar înceta automat să fie modern.

134. Dacă un oriental face studii în Occident si se lasă contaminat de spiritul modern al acestuia, este normal să-l considerăm si pe el occidental. Traditionalismul nu se transmite la nivel genetic.

135. Satan este cel care dă totul peste cap si se identifică cu tendinta descendentă (în sens etimologic: “infernală”) urmată de fiinte în procesul de materializare după care se efectuează dezvoltarea civilizatiei moderne.

136. Atunci când rezistenta la o invazie străină este opera unui popor occidental, ea se numeste “patriotism” si este demnă de toate elogiile. Atunci când ea este făcută de un popor oriental, se numeste “fanatism” sau “xenofobie” si mai merită decât ură si dispret.

137. Totul trebuie să înceapă prin cunoastere, si tot ceea ce pare cel mai îndepărat de planul practic este în fapt si cel mai eficace în acest plan însusi